

סילבוס - תוכנית הוראה לקורס
דיני מסחר בימי הביניים
פרופ' פנחס רוט | המחלקה לתלמוד
Commercial Law in the Middle Ages | 09-200-01

הרצאה	סוג הקורס:
4 (2 ש"ש)	היקף נ"ז:
תשפ"ה	שנת לימודים:
שנתי	סמסטר:
שני, 12:00	יום ושעה:
שלישי, 12:00	שעת קבלה:
Pinchas.roth@biu.ac.il	מייל מרצה:
https://lemida.biu.ac.il	קישור לאתר למדה:

תיאור הקורס ומטרות למידה

תקציר הקורס

מטרת הקורס לבחון את ההלכה "בפעולה" כאשר היא מיושמת בעולם המעשה (Law in action) יחד עם התפתחויות בתוך בית המדרש. הקורס יתמקד בדיני מסחר במונח הרחב, וייתחס גם לדיני שכנים – תחומים שבהם יהודים בימי הביניים ביקשו לנצל את המערכת המשפטית היהודית כדי לנהל את ענייניהם היומיומיים. הקורס יעסוק במגוון של סוגיות הלכתיות, וישתמש בכל המקורות העומדים לרשותנו – ספרי פסיקה, ספרי פרשנות, ספרות השו"ת, תקנות קהל, שטרות ותעודות אחרות, וכן מקורות מתוך מערכות משפט מקבילות של הארצות והאזורים השונים. הקורס יעסוק במקורות ממרכזי ההתיישבות השונים של היהודים בימי הביניים על מנת לקבל תמונה עשירה ומורכבת ככל האפשר.

מטרות/תוצרי הלמידה

ידע

1. הלומדים ילמדו סוגיות מרכזיות בתולדות ההלכה.
2. הלומדים יכירו את המערכות המשפטיות שעל פיהן פעלו סוחרים יהודים בימי הביניים.

מיומנויות

1. הלומדים ינתחו טקסטים הלכתיים ומשפטיים מימי הביניים בכלי מחקר מגוונים.
2. הלומדים יעריכו תהליכים בהתפתחות ההלכה על רקע היסטורי, גיאוגרפי ותרבותי.

למידה פעילה - תכנון מהלך השיעורים:

מס' השיעור	נושא השיעור	למידה פעילה	קריאה/ צפיה נדרשת	הערכה תהליכית/מעצבת
1	דיני מסחר – מבוא			
2	ספר המקח והממכר לרב האי גאון		צבי י' שטמפפר, 'הקדמת רב האי גאון לספר המקח והממכר', קובץ חצי גבורים י (תשע"ז), עמ' תשמו-תשנב	
3	מעשה קניין		רון ש' קליינמן, דרכי קניין ומנהגי מסחר במשפט העברי: משפט ריאליה והיסטוריה, רמת-גן תשע"ג, עמ' 75–109	
4	תקיעת כף	לימוד בחברותות	רון ש' קליינמן, 'תקיעת כף – שבועה, התחייבות וקניין: משפט עברי, גרמני וצרפתי בימי הביניים', שנתון המשפט העברי כד (תשס"ו-תשס"ז), עמ' 265–312	
5	אמנה		Ephraim Shoham-Steiner, "And in Most of Their Business Transactions	

	They Rely on This”, in: <i>On the Word of a Jew: Religion, Reliability, and the Dynamics of Trust</i> , ed. Nina Caputo and Mitchell B. Hart (Bloomington: Indiana University Press, 2019), 36-60.			
	Phillip I. Ackerman-Lieberman, 'Contractual Partnerships in the Geniza and the Relationship between Islamic Law and Practice', <i>Journal of the Economic and Social History of the Orient</i> 54 (2011): 646-676		שותפות	6
	Mark R. Cohen, "The Law of Power of Attorney in Maimonides' Code of Jewish Law," in Ben Outhwaite and Siam Bhayro, eds., <i>'From a Sacred Source': Genizah Studies in Honour of Professor Stefan C. Reif</i> (Leiden: Brill, 2010), 81-98		שליחות עסקית	7
	Sarah Ifft Decker, 'The public economic role of Catalan Jewish wives, 1250-1350', <i>Tamid</i> 11 (2017): 45-66.	הרצאת אורחת: ד"ר רחל פירסט, אוניברסיטת חיפה	סוחרות יהודיות בימי הביניים: אתגרים משפטיים	8
	שילם ורהפטיג, דיני מסחר במשפט העברי, עמ' 155—179		תחרות מסחרית והשגת גבול	9
מטלת ביניים: ניתוח של שטר מסחרי מימי הביניים	ראובן (ריצ'רד) שטיינר, 'עקבות לשוניים של סוחרים יהודים מארצות האסלאם בממלכה הפראנקית', לשוננו עג (תשע"א), עמ' 347—370		מערופיה	10
	נחום רקובר, המסחר במשפט העברי, ירושלים תשמ"ח, עמ' 55—67		תקנת השוק	11
	שילם ורהפטיג, דיני מטבע במשפט העברי, ירושלים תשמ"מ, עמ' 70—125		עסקאות מטבע	12
	עדיאל שרמר, מעשה רב: שיקול הדעת ההלכתי ועיצוב הזהות היהודית, רמת-גן תשע"ט, עמ' 127—167	לימוד בחברותות	סחר באוכל כשר: היבטים משפטיים	13
	Steven Passamaneck, 'Traces of Rabbinical Maritime Law and Custom', <i>Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis</i> 34 (1966): 525-551		סחר ימי: היבטים משפטיים	14
	שמואל שילה, 'עידוד המסחר והכלכלה בפסיקת רבנו תם', סיני ק (תשמ"ז), עמ' תתפב-תתצו		פסיקת דין ופשרה בדיני מסחר בימי הביניים	15
	ישעיהו בן-פזי, השתלשלות הלכתית בדרכי הקנין בקרקעות במקורות תנאיים ואמוראיים, חיבור לשם קבלת תואר דוקטור לפילוסופיה, אוניברסיטת בר-אילן תשנ"ח, עמ' 1—18		רכישת נדל"ן	16
	יוסף ריבלין, שטרי קהילת אליסאנה, רמת-גן תשנ"ה, עמ' 103—118		חוזים לרכישת נדל"ן	17
		לימוד בחברותות	חזקת קרקעות	18

19	דינא דבר מצרא	גדעון ליבזון, 'עוד על רשב"ח בענייני מצרנות וזיקתו להלכה המוסלמית', עטרה לחיים: מחקרים בספרות התלמודית והרבנית לכבוד פרופסור חיים זלמן דימיטרובסקי, ערכו דניאל בויארין ואחרים, ירושלים תש"ס, עמ' 371—412
20	שכירות	מיכאל ויגודה, שכירות ושאילה, ירושלים תשנ"ח, עמ' 5—24
21	נזקי שכנים	שלמה גליקסברג, 'בין מטרד לנזק', <i>Hebrew Union College Annual 79 (2008)</i> עמ' כט-מח
22	היזק ראייה	Nahum Rakover, 'Privacy: Injury Caused by Unwanted Observation (Hezek Re'iyah)', <i>Jewish Law Association Studies 14 (2002)</i> : 221-234
23	חזקת חלונות	Rachel Furst, "Next-door neighbors: Jewish-Christian legal encounters in Medieval Ashkenaz". האזנה להרצאה
24	מפגש סיכום	

*ייתכנו שינויים בסילבוס בהתאם לקצב ההתקדמות ואפקטיביות הלמידה

ציון סופי

משקל בציון הסופי	תיאור התוצר
20% מהציון הסופי	מטלת ביניים
80% מהציון הסופי	מטלת סיום

דרישות הקורס

נוכחות והשתתפות בשיעורים. הגשת מטלת ביניים ומטלת סיום. בקורס זה יש חובת נוכחות בכל השיעורים (לפחות 80% מהשיעורים), שתבדק מדי שיעור.

דרישות קדם

אין דרישות קדם לקורס

ספרות רקע:

1. שילם ורהפטיג, דיני מסחר במשפט העברי, ירושלים תש"ן
2. מיכאל טוך, פרנסתם של ישראל: יהודים בכלכלת אירופה 500—110, ירושלים תשע"ט
3. רון ש' קליינמן, דרכי קניין ומנהגי מסחר במשפט העברי: משפט ריאליה והיסטוריה, רמת-גן תשע"ג
4. נחום רקובר, המסחר במשפט העברי, ירושלים תשמ"ח
5. Phillip Ackerman-Lieberman, *The Business of Identity: Jews, Muslims and Economic Life in Medieval Egypt* (Stanford: Stanford University Press, 2014)
6. Yom Tov Assis, *Jewish Economy in the Medieval Crown of Aragon, 1213-1327* (Leiden: Brill, 1997)
7. Mark R. Cohen, *Maimonides and the Merchants: Jewish Law and Society in the Medieval Islamic World* (Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2017)
8. Sarah Ifft Decker, *The Fruit of Her Hands: Jewish and Christian Women's Work in Medieval Catalan Cities* (University Park: Pennsylvania State University Press, 2022)
9. Emily Kadens, 'Order within Law, Variety within Custom: The Character of the Medieval Merchant Law', *Chicago Journal of International Law* 5 (2004): 39-65